

NICCOLÒ
MACHIAVELLI
Prens

Çeviri: KEMAL ATAKAY

♥ can
klasik



NICCOLÒ
MACHIAVELLI

PRENS

Can Klasik

Prens, Niccolò Machiavelli

İtalyanca aslından çeviren: Kemal Atakay

Il Principe

© 2008, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2008

Özel baskı 1. basım: 2018

4. basım: Aralık 2019, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Yayına hazırlayan: Pınar Savaş

Kapak fotoğrafı: Hasan Deniz

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-3834-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750738340

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

NICCOLÒ
MACHIAVELLI
PRENS

DÜŞÜNCE

İtalyanca aslından çeviren

Kemal Atakay

♥can

Kapakları çağdaş fotoğrafçıların özgün yorumlarıyla hazırlanan Can Klasikleri:

Babalar ve Oğullar, İvan Turgenyev

Beyaz Geceler, Fyodor Dostoyevski

Büyük Umutlar, Charles Dickens

Çılgın Kalabalıktan Uzak, Thomas Hardy

De Profundis, Oscar Wilde

Emma, Jane Austen

Frankenstein, Mary Shelley

Genç Werther'in Acıları, Johann Wolfgang Von Goethe

Goriot Baba, Honoré de Balzac

Karamazov Kardeşler, Fyodor Dostoyevski

Karanlığın Yüreği, Joseph Conrad

Komünist Manifesto, Karl Marx - Friedrich Engels

Michael Kohlhaas, Heinrich Von Kleist

Nedir Gene Deli Gönlünü Çelen, Sappho

Notre-Dame'in Kamburu, Victor Hugo

Prens, Niccoló Machiavelli

Savaş ve Barış, Lev Tolstoy

Vahşetin Çağrısı, Jack London

Yeraltından Notlar, Fyodor Dostoyevski

Zamanımızın Bir Kahramanı, Mihail Lermontov

NICCOLÓ MACHIAVELLI, Floransalı siyaset kuramcısı, yazar ve devlet adamı Niccolò Machiavelli (1469-1527), 1513'te kaleme aldığı ama ölümünden sonra 1532'de yayımlanan *Prens* adlı başyapıtında, siyasette devlet çıkarlarının belirleyici olması gerektiğini savunmuş ve gerçekçi siyaset kuramının öncüleri arasında sayılmıştır. Machiavelli, her zaman cumhuriyetten yana olsa da, İtalyan devletlerinin zayıflığı, yozlaşma ve dış tehditler onu İtalya'yı kurtarabilecek bir "yeni hükümdar" arayışına itmiştir. *Prens*'te, işte bu hükümdara yol göstermeyi, yönetmek için insan doğasına ve zamanın koşullarına uyan hangi araçları kullanabileceğini anlatmayı amaçlamıştır.

KEMAL ATAKAY, 1962'de Ankara'da doğdu. İÜ Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra ABD'de Illinois Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde Ortaçağ, Rönesans İngiliz ve İtalyan edebiyatı üzerine lisansüstü öğrenimi gördü. Çeşitli dergilerde çevirileri, inceleme ve eleştiri yazıları yayımlandı. Yeditepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde karşılaştırmalı edebiyat dersleri verdi. Guido Cavalcanti, Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giacomo Leopardi, Cesare Pavese, Primo Levi, Italo Calvino, Umberto Eco, Octavio Paz gibi şair ve yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı.

HASAN DENİZ, 1972 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Sinema-Televizyon eğitimi aldı. Lise yıllarında, *Cumhuriyet* dergide başlayan profesyonel fotoğrafçılık kariyerini devam ettirirken, Türkiye ve yurtdışında sanat ve mimarlık alanında sergilere fotoğraf ve videolarıyla katıldı. Hasan Deniz, insanlardan arınmış, yer ve zaman bildirimleri net olmayan mekânları kaydettiği fotoğraf dizileri üretir. İşlerinde; terk edilmiş veya tüketimi devam etmekte olan, sınırları tasarlanmış bir yaşam alanı olarak mekân izleyiciyle iletişim kurmakta; iktidar, inkâr ve bellek üzerinden bir okuma yapılmaktadır.

Can Yayınları'nın kurucusu
Erdal Öz'ün (1935-2006) değerli anısına

KEMAL ATAKAY

İçindekiler

Giriş.....	13
Machiavelli'nin yaşamı ve yapıtları.....	31
PRENS.....	35
Niccolò Machiavelli'den muhteşem Lorenzo de' Medici'ye	37
I Kaç tür prenslik vardır ve hangi yollarla ele geçirilirler?	39
II Mirasa dayalı prenslikler üzerine	39
III Karma prenslikler üzerine	40
IV İskender'in işgal ettiği Dareios Krallığı, İskender'in ölümünden sonra onun ardıllarına niçin başkaldırmadı? ..50	
V İşgal edilmeden önce kendi yasalarına göre yaşayan şehirler ya da prenslikler nasıl yönetilmelidir?.....	53
IV Kişinin kendi silahları ve becerisiyle ele geçirdiği yeni prenslikler üzerine	55
VII Başkalarının silahlarıyla ve talihle ele geçirilen yeni prenslikler üzerine	58
VIII Prenslığın başına alçaklıkla geçenler üzerine	66
IX Sivil prenslik üzerine	71
X Bütün prensliklerin gücü nasıl ölçülmelidir?	75
XI Kilise prenslikleri üzerine	77

XII Kaç tür askerî güç ve paralı asker vardır?	80
XIII Yardımcı, karma ve öz askerler üzerine.....	86
XIV Prensın askerî konularda yapması gerekenler.....	90
XV İnsanların, özellikle prenslerin övölmelerine ya da yerilmelerine neden olan şeyler üzerine	93
XVI Cömertlik ile cimrilik üzerine	95
XVII Acımasızlık ile merhamet üzerine ve sevilme korkulmaktan daha mı iyidir, yoksa tersi mi?	97
XVIII Prensler sözlerini nasıl tutmalıdır?	101
XIX Küçümsenme ve nefretten nasıl kaçınmak gerektiği üzerine	104
XX Kaleler ve prenslerin her gün yaptığı başka birçok şey yararlı mıdır, yararsız mı?	115
XXI Prens kendisini saydırmak için nasıl davranmalıdır?	120
XXII Prenslerin özel danışmanları üzerine.....	124
XXIII Dalkavuklardan nasıl uzak durulacağı üzerine ..	126
XXIV İtalyan prensleri niçin devletlerini yitirdiler?....	128
XXV İnsan işlerinde talihin gücü nedir ve talihe nasıl karşı koyulabilir?.....	130
XXVI İtalya'yı barbarların elinden kurtarmak için çağrı.....	133
Notlar	139
Kaynakça.....	141
Açıklamalı dizin	143

GİRİŞ*

1. Niccolò Machiavelli

Yaşamı

Siyaset kuramcısı, yazar ve devlet adamı Niccolò Machiavelli (1469-1527), hukukçu bir babanın ve kültürlü bir annenin oğlu olarak Floransa'da dünyaya geldi. Yedi yaşında aritmetik ve Latince öğrenmeye başladı; Paolo da Ronciglione gibi önemli öğretmenlerle Latincesini geliştirdi, klasik yazarları okudu.

1494'te, Fransa Kralı VIII. Charles'ın İtalya'ya girmesinin ardından, Mediciler Floransa'dan uzaklaştırılmış, cumhuriyet yönetimine geçilmiş; cumhuriyetin yeni siyasal kurumları Dominiken keşişi Girolamo Savonarola'nın istekleri doğrultusunda belirlenmişti. Ne var ki, Kilise yönetimini eleştiren Savonarola, sapkınlıkla suçlanıp aforoz edildi ve 1498'de asılıp yakılarak idam edildi. Aynı yıl Machiavelli, yirmi dokuz yaşında, ikinci sekreterlik görevine getirildi. İçişlerini ve savaş da dahil olmak üzere güvenlik sorunlarını kapsayan bu görevin yanı sıra, Onlar Kurulu'nun sekreterliğini üstlendi (Onlar Kurulu, bir tür bakanlar kurulu işlevi gören *Signoria* adına, Floransa'nın öteki devletlerle ilişkilerini yönetiyordu).

Machiavelli'nin görevleri, diplomatik görüşmeleri de içeriyordu: 1500'de, Piza Kuşatması'nda Floransa'ya destek veren Fransız birlikleri isyan edince, Floransa'nın üzüntüsünü bildirmek üzere Fransa'ya, XII. Louis'yle görüşmeye gitti (Fransa

* Bu giriş yazısı, genel kaynaklar ve Kaynakça'da adı anılan kitaplardan yararlanılarak hazırlanmış bir çeviri-derleme niteliğindedir. (Ç.N.)

kralıyla değişik tarihlerde üç kez daha görüőecek, onun özelikle İtalya'da göttüğü siyaset hakkındaki görüşlerini *Prens*'in III. bölümünde ayrıntılı olarak ele alacaktır).

Cesare Borgia'nın, babası Papa VI. Alexander'in de desteğiyle, kendi adına kalıcı bir devlet kurmak amacıyla art arda düzenlediği seferler, Floransa Cumhuriyeti'ni de tehdit etmeye baőladıęı için Machiavelli, 1502'de onunla görüşmek üzere Urbino'ya gitti (Machiavelli, bu görüşmelerden edindiği izlenimlere de *Prens*'te yer vermiş; Cesare Borgia'nın gözüpek ve acımasız, olağanüstü siyasal ve askerî yetenekleri olan bir hükümdar olduğunu dile getirmiştir).

Eylül 1502'de, Piero Soderini Floransa Cumhuriyeti'ne ömür boyu *gonfalonière* (sancaktar) seçildi. Floransa'nın paralı askerleri Piza'ya karşı savaőta başarısız olunca, Machiavelli'nin bir yurttaşlar ordusu kurulması gerektiği görüşü kabul gördü ve 1505'te uygulamaya sokuldu. Yurttaşların askere alınması işlemlerini denetlemek amacıyla kurulan Dokuzlar Kurulu'nun başına da, Machiavelli getirildi.

Machiavelli, Aralık 1507'de, Papa'nın desteğine güvenerek İtalya'ya sefer hazırlığı içinde olan Kutsal Roma Germen İmparatoru I. Maximilian ile görüşmeye gitti; görevi, Maximilian'ın Floransa Cumhuriyeti topraklarından uzak durmasını sağlamaktı. Keza, Temmuz 1510'da, Papa II. Julius ile Fransa Kralı XII. Louis arasında arabuluculuk etmekle görevlendirildi: Fransa'da sürdürdüğü görüşmelerin amacı, Floransa'nın olası bir savaştan zarar görmesini engellemektir. Machiavelli, *Signoria* yönetimine net bir tutum sergilemesini, ya Papa'yı ya Fransa'yı desteklemesini önerdi. Soderini bu öneriye kulak asmayarak her ikisine eşit uzaklıkta bir siyaset göttü.

Machiavelli, XII. Louis ile anlaşmak üzere, 1511 yazının sonunda bir kez daha Fransa'ya gitti; diplomatik görevi, Louis'nin desteklediği ve II. Julius'u Floransa'ya karşı kıőkırtan Piza Konsili'nin feshedilmesini sağlamaktı. Fransa'dan döner dönmez, Piza'ya giderek konsili dağıttı. Ama Papa'nın yanı sıra Venedik, Ferrara dükü, Katolik Fernando ve VIII. Henry'nin Fransa'ya karşı oluőturdukları Kutsal Birlik, Milano'da iktidara Sforzaların, Floransa'da ise Medicilerin getirilmesine karar vermişti. Soderini, Ağustos 1512'de sancaktarlık görevinden alındı ve Floransa'dan kaçmak zorunda kaldı. Böylece, Floransa'da

cumhuriyet yönetimi sona erdi: İspanyol ordusuyla şehre giren Mediciler, burada yeni bir Signoria yönetimi kurdular.

Medicilerin kurduğu Yeni Signoria, Machiavelli'nin bütün görevlerine son verdi, onu bin florin ödemeye mahkûm etti ve bir yıl boyunca Vecchio Sarayı'na (Eski Saray) ayak basmasını yasakladı. Machiavelli, Medicilere karşı bir komplonun içinde yer aldığı kuşkusuyla 1513 yılının başlarında tutuklandı ve işkence gördü. Sonuçta hapisten salıverildi ama özgürlüğü kısıtlandı: Ailesiyle birlikte Sant'Andrea in Percussina'daki evine çekildi. Yoğun bir siyasal yaşamın ardından gelen bu zorunlu "sürgün", bir başka açıdan Machiavelli'nin en verimli dönemi oldu; önemli yapıtlarının hepsini bu dönemde yazdı.

Machiavelli, Nisan 1526'da istihkâm çalışmalarını denetlemek üzere kurulan beş kişilik kurulun sekreterliğine getirildi. Ama Kutsal Roma-Germen İmparatoru V. Karl'ın birlikleri, Mayıs 1527'de Roma'ya girerek şehri acımasızca yağmaladılar ve Papa VII. Clemens'in uzlaşma girişimi, Floransa'da Medici muhaliflerinin konumunu güçlendirdi. Floransa halkı Medicilere karşı ayaklandı, Medici yönetimine son verildi ve cumhuriyet yeniden kuruldu. Floransa yönetimi, bu kez sekreterlik görevine Machiavelli'yi değil, Francesco Tarugi'yi getirdi. Floransa'da Machiavelli'ye karşı düşmanca bir hava oluşmuş; Mediciler döneminde belli görevler üstlenmiş olması, özgür cumhuriyeti destekleyenlerin Machiavelli'ye cephe almasına yol açmıştı.

Machiavelli, kısa süren bir hastalığın ardından, 21 Haziran 1527'de, Floransa'da öldü ve ertesi gün Santa Croce Kilisesi'ne defnedildi.

Yapıtları

Machiavelli, görevi dolayısıyla kaleme aldığı siyasal değerlendirmelerin ve raporların yanı sıra, siyaset bilimi, tarih ve edebiyat alanlarında yapıtlar vermiştir; aşağıda ayrıca ele alacağımız *Prens*'in dışında, bunların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz:

DISCORSI SOPRA LA PRIMA DECA DI TITO LIVIO (Titus Livius'un İlk On Kitabı Üzerine Konuşmalar): 1513-1521 yılları arasında, Romalı tarihçi Titus Livius'un *Roma Tarihi*'nden yola çıkılarak yazılmış olup üç kitaptan oluşur: Birinci

Kitap'ta, krallar döneminden MÖ 387 yılına kadar Roma'nın anayasa alanında kaydettiği gelişmeler; İkinci Kitap'ta, Romalıların imparatorluğu genişletme girişimleri; Üçüncü Kitap'ta ise, devletlerin hangi nedenlerle geliştiği, çökme sürecine girdiği ve dönüşüme uğradığı anlatılır. Machiavelli, *Prens*'te ele aldığı ya da değindiği konulardan bazılarını bu yapıtında daha kapsamlı olarak işler.

DELL'ARTE DELLA GUERRA (*Savaş Sanatı*): 1519-1520 yıllarında yazılmış ve 1521'de yayımlanmış olup siyasal ve teknik boyutlarıyla askerlik sorununu ele alır. Yedi bölümden oluşan kitap, Floransa'da beş kişinin katıldığı bir söyleşi biçiminde yazılmıştır. Söyleşiye katılanlar arasında, yazarın arkadaşı Cosimo Rucellai ve dönemin ünlü komutanı Fabrizio Colonna da vardır. Paralı askerliğe yönelik eleştiri –askerliğin bir meslek değil, bir yurttaşlık görevi olması gerektiği– kitabın siyasal boyutunu oluşturur; teknik kısmı ise, strateji, taktik ve lojistik konularındaki görüşleri içerir.

ISTORIE FIORENTINE (Floransa Tarihi): 1520-1525 yılları arasında yazılan ve sekiz bölümden oluşan bu kitapta, Floransa şehrinin tarihi –efsanevi kuruluşundan Muhteşem Lorenzo'nun ölümüne (1492) kadar– anlatılır.

DİPLOMATİK GÖREVİYLE BAĞLANTILI YAZILARI: Machiavelli'nin bu kapsama giren birçok yazısından birkaçını sıralamak gerekirse:

- *Del modo di trattare i sudditi della Val di Chiana ribellati* (1502): “Chiana Vadisi'nin Ayaklanan Uyuğuyla Başa Çıkmanın Yolu” başlıklı bu rapor, yazarın Eski Roma'ya olan hayranlığını dile getirir ve aktif bir siyaseti önerir.

- *Descrizione del modo tenuto dal duca Valentino nell'ammazzare Vitellozzo Vitelli, Oliverotto da Fermo, il signor Pagolo e il duca di Gravini Orsini* (1503): “Vitellozzo Vitelli, Oliverotto da Fermo, Senyör Pagolo ve Dük Gravini Orsini'nin Öldürülmesinde Valentino Dükü'nün Takındığı Tutumun Betimlenmesi” başlıklı bu değerlendirme Cesare Borgia'nın acımasız tutumunu onaylar ve onu İtalya'da güçlü bir devlet kurabilecek bir siyasetçi olarak yüceltir.

- *Ritratto delle cose della Magna* (1508): “Alman Devletinin Portresi”, I. Maximilian'ın sarayında elçilik görevi sırasındaki izlenimlerini içerir.

• *Ritratti delle cose di Francia* (1510): “Fransız Devletinin Portresi”, XII. Louis’ün sarayında elçilik görevi sırasındaki izlenimlerini içerir.

• *Vita di Castruccio Castracani* (1520): “Castruccio Castracani’nin Yaşamı”, ünlü Lucca tiranının yaşamöyküsü olup Machiavelli’nin Floransa tarihini yazmakla görevlendirilmesini sağlamıştır.

EDEBİYAT YAPITLARI: Machiavelli’nin *terzina* biçimiyle İtalya’nın 1494-1504 yılları arasındaki tarihini anlattığı *Decennale Primo* (İlk On Yıllık Dönem) ve onun devamı niteliğindeki, tamamlanmamış *Decennale Secondo* (İkinci On Yıllık Dönem) ile gene tamamlanmamış alegorik bir yergi olan *Asino d’Oro* (Altın Eşek) gibi koşuk yapıtları bulunmakla birlikte, düzyazıları daha önemli kabul edilir. Bir Doğu öyküsünden esinlenen “Belfagor Arcidiavolo” (1515-1520 “Başşeytan Belfagor”), Başşeytan’ı bile canından bezdiren “cins-i latif”e yönelik bir taşlamadır. *Dialogo sulla Lingua* (Dil Üzerine Söyleşi) Floransa ağzının İtalya’nın öteki bölgelerinde konuşulan ağızlardan üstün olduğunu savunan bir incelemedir. *La Mandragola* (1520; *Adamotu*) Latin tiyatrosundan etkiler taşısa da, özgün bir oyundur ve on altıncı yüzyıl İtalyan tiyatrosunun en iyi güldürüsü kabul edilir; buna karşılık, Plautus’un *Casina*’sını temel alan *Clizia* (1525), *Adamotu*’nun yetkinliğine ulaşmaz.

MEKTUPLARI: Machiavelli’nin mektupları, hem yazarın mizacına ve görüşlerine ilişkin ayrıntılar, hem o dönemde yaşayanların yaşam tarzları, göreneklere ve duyguları üzerine bilgiler içermesi açısından son derece önemlidir.

Machiavelli’nin yaşadığı dönemde İtalya

TARİHSEL ARKA PLAN: *Prens*’in arka planını, sanat, bilim ve edebiyatta yoğun bir etkinlik dönemi olan İtalyan Rönesansı oluşturur. Michelangelo ve Leonardo da Vinci, Machiavelli’nin çağdaşlarıydı; ünlü katedraliyle Floransa, Rönesans sanatının merkezlerinden biriydi. Din alanında da köklü bir dönüşüm yaşanıyordu: VI. Alexander gibi papaların yönetimi yüzünden Katolik Kilisesi’nin otoritesi sarsılmıştı ve Almanya’da Martin Luther’in önderlik ettiği Protestan Refor-

mu güç kazanıyordu. Ortaçağ'ın dağınık derebeyliklerinin yerini yavaş yavaş merkezî yönetimler alıyor; Avrupa uluslarının genel çizgileri belirginlik kazanmaya başlıyor; modern devlet kavramı doğuyordu.

Bu dönemde, birçok şehir devletin egemen olduğu İtalya bölünmüş bir yapı sergiler. Bu şehir devletler arasında beşi öne çıkar: Venedik, Milano, Papalık Devleti, Floransa ve Napoli. Ama Ferrara, Cenova, Urbino, Perugia gibi daha pek çok, kısmen özerk şehir devleti vardır. İtalya'nın on dokuzuncu, hatta yirminci yüzyıla kadar sürecek olan birlik arayışında bu parçalanmış yapı önemli bir rol oynar. Venedik Cumhuriyeti, güçlü ticaret geleneği, köklü devlet yapısıyla İtalyan şehir devletlerinin en önde gelenlerinden biridir. Milano Düklüğü, paralı asker komutanı Francesco Sforza'nın egemenliğindedir. Merkezi Roma'da bulunan Papalık Devleti, Papa VI. Alexander'in (Rodrigo Borgia) oğlu Cesare Borgia'ya verdiği destekle, bir süre Borgia ailesinin çıkarlarına hizmet etmiş; ancak ikisinin de erken ölümü yüzünden, Borgiaların denetiminden çıkmıştır. Sicilya ve Sardinya adalarını da içine alan güneydeki Napoli Krallığı, İspanya'nın egemenliği altındadır.

Bu şehir devletler arasında özellikle Napoli'nin zorlu bir tarihi vardı: Fransa, İspanya ve papalar, değişik hanedanlık gerekçelerine dayanarak bu devlet üzerinde hak iddia ediyorlardı. 1494'ten önce, çeşitli İtalyan güçleri arasındaki güç dengesi sayesinde, görece huzur ve refahın hâkim olduğu bir ortam söz konusu iken, Milano Düku Ludovico Sforza huzursuzluğu başlatan kişi oldu. Sforza, Fransız güçlerini İtalya'ya çağırdı, Fransa kralının Napoli Krallığı üzerindeki hak iddialarına destek verdi. Bunun karşılığında, Fransız birliklerinin desteğiyle Venedik Cumhuriyeti'nden toprak alabilmeyi umuyordu. Fransa Kralı VIII. Charles, 1494'te İtalya'ya girdi. Charles, yaklaşık bir yıl sonra, Sforza'nın da katıldığı ortak bir İtalyan gücü tarafından ülkeden çıkarılmış olsa da, İtalya'ya ilk girişinde hemen hiçbir direnişle karşılaşmamıştı. Machiavelli, *Prens'in* XII. bölümünde, Fransa Kralı Charles'ın İtalya'yı "tebeşirle" ele geçirdiğini belirtirken, bunu kastediyordu.

Charles'ın ardılı XII. Louis de Sforza ailesinden önce Milano'yu yönetmiş olan Visconti ailesiyle ilişkisi yoluyla Milano Düklüğü üzerinde hak iddia ediyordu. Louis'nin İtalyan

toprakları üzerindeki egemenlik iddiası, güçlü Borgia ailesinin çıkarlarıyla örtüşüyordu. Papa VI. Alexander, oğlu Cesare Borgia'yı İtalya'da bir güç haline getirmek istiyor; bunu yapabilmek için, Fransız birliklerinin yardımına gereksinime duyuyordu. Buna karşılık Papa da, Louis'nin yeni evliliğine onay verdi ve kralın danışmanlarından Başpiskopos Georges d'Amboise'in kardinal atanmasını sağladı. Böylece Louis, Borgiaların Romagna Bölgesi'ni ele geçirmesine yardım etmeyi ve Napoli Krallığı'na bir sefer düzenlemeyi kabul etti; 1499'da, Milano'yu işgal edip Sforza'nın egemenliğine son verdi.

Louis, Napoli'deki egemenliğini sağlamlaştırmak için İspanya Kralı Fernando'yla gizli bir anlaşma yaptı: İki kral, Napoli Krallığı'nı aralarında bölüşeceklerdi; ne var ki, Fernando anlaşmayı hemen bozarak, Fransız birliklerini Napoli'den çıkardı. Gene de, İtalya'nın büyük bir bölümü Fransızların denetimi altındaydı. Cesare Borgia, Romagna Bölgesi'ndeki başarısından sonra, İtalya'daki Fransız gücünü tehdit edebilirdi; ama babasının ani ölümü, Papalık Devleti'nin desteğini yitirmesine yol açtı. VI. Alexander'in ardılı III. Pius, bir aydan kısa bir süre görevde kaldıktan sonra öldü ve Kardinal Giuliano della Rovere, Papa II. Julius sanıyla 1503'te papa oldu. Julius da, Machiavelli'nin belirttiği üzere, Alexander gibi savaştı ve hırslı bir papaydı, ama amacı kendi ailesinin gücünü artırmak değil, kiliseyi güçlendirmektir. Alexander'in aksine, para ve kaynak yönetiminden anlıyordu; kişisel yaşamında ölçülü bir tutum içinde olan yeni papa, aynı zamanda usta bir siyasetçiydi.

Venedik, Borgia iktidarının çöküşünden sonra oluşan iktidar boşluğunda, Papalık Devleti'nin egemenliğinde olan Romagna Bölgesi'nin bir kısmını ele geçirmişti ve Julius'un otoritesine meydan okuyordu. Julius, 1508'de Cambrai Birliği'ni oluşturdu; Papalık'ın yanı sıra, Fransa, İspanya ve Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun güçlerinden oluşan bu birliğin amacı, Venediklileri püskürtmektir. Venedik ordusu, Agnadello Çarpışması'nda bozguna uğradı ve daha önce fethetmiş olduğu toprakları yitirdi. Bir süre sonra, Fransızların İtalya üzerindeki egemenliğinden çekinen Julius, onları ülkeden çıkarmak için Kutsal İttifak'ı kurdu. Kutsal İttifak, Venedik, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, İsviçre, İngiltere ve İspanya'nın birleşik güçlerini içeriyordu ve Ravenna Çarpışması'nda büyük bir

bozguna uğramasına rağmen, sonunda Louis'yi ve ordusunu İtalya'dan sürmeyi, Fransa'nın İtalya'daki iktidarına son vermeyi başardı.

Floransalılar, uzun bir süre Fransızların müttefiği olmuşlardı. Soderini yönetimi, bütün uyarılara rağmen, Fransızlar İtalya'dan çıkarılırken bile, Louis'yi desteklemeyi sürdürdü. Floransa'nın Fransa'ya bu bağlılığı, Papa Julius'la müttefiki İspanyolların Floransa'daki cumhuriyet yönetimine son vermelerine yol açtı.

FLORANSA CUMHURİYETİ – On beşinci yüzyılda, Floransa'yı yöneten temel siyasal organ niteliğindeki dokuz üyeli *Signoria*, sekiz lonca temsilcisi (*priore*) ile kurumun başı ve sözcüsü olan sancaktardan (*gonfaloniere*) oluşuyordu. Seçimle değil, kurayla iş başına gelen üyelerin görev süresi iki aydı ve bu süre boyunca *Signoria Sarayı*'nda yaşamak zorundaydılar.

Floransa'nın ekonomik yaşamında önemli yeri olan loncalar, ikiye ayrılmıştı: ana loncalar ile ikincil loncalar. İlki hukukçuları, yün, ipek ve kumaş tüccarlarını, bankerleri, hekim, eczacı ve aktarları; ikincisi, kasaplar, aşçılar, duvarcılar gibi görece daha mütevazı meslekleri kapsıyordu. Dokuma, kumaş boyama, vb. işlerde çalışanlar ve lonca kurmalarına izin verilmeyen ötekiler, "küçük halk"ı (*popolo minuto*) oluşturuyor ve Floransa'nın yönetiminde yer alamıyordu; keza "büyükler" (*grandi*), yani zengin ve soylu aileler de, hükümette temsil edilemiyorlardı.

Signoria, yasama ve dış politikanın belirlenmesi konularında, seçilmiş iki kurula danışmak zorundaydı: Bunlardan biri *Collegi* olarak bilinen on iki üyeli bir kurul, öteki Floransa'nın her semtinin dört mahallesini temsil eden On Altı Sancaktar Kurulu'ydu. Koşullar gerektirdikçe, başka kurullar da atanıyordu: savaştan sorumlu Onlar Kurulu, güvenlikten sorumlu Sekizler Kurulu ve ticaretten sorumlu Altılar Kurulu gibi. Floransa'nın yönetimini tamamlayan iki temsil organı daha vardı: Komün Meclisi (*Consiglio del Commune*) ile Halk Meclisi (*Consiglio del Popolo*). Bu meclisler, *Signoria*'nın önerdiği yasaları denetliyorlardı.

2. *Prens*

Prens üzerine

Il Principe (Prens) ya da Latince başlığıyla *De Principatibus* (Prenslıklar Üzerine), 1513 yılında San Casciano’da yazılmış; ama ilk basımı, yazarın ölümünden beş yıl sonra, 1532’de yapılabilmektedir. *Prens*, önce Papa X. Leo’nun kardeşi Giuliano de’ Medici’ye; onun ölümü üzerine (1516), Lorenzo di Piero de’ Medici’ye ithaf edilmişti.

Machiavelli, Francesco Vettori’ye yazdığı 10 Aralık 1513 tarihli mektupta, *Prens*’i hangi koşullarda yazdığını anlatır. Bir tür zorunlu sürgün hayatı yaşadığı çiftliğinde gün boyunca çiftlik işleriyle uğraştığını, kitap okuduğunu, yöre halkıyla konuşup oyunlar oynadığını; sonra, akşam eve, çalışma odasına döndüğünü, “eskiler”in (yani, klasik yazarlar) huzuruna çıktığını, onlarla “konuştuğunu” yazar. *Prens* de, bir bakıma, klasik yazarlarla bu konuşmaların (yani, onların yapıtlarını dikkatle okuma) bir ürünüdür:

Bu konuşmalar sırasında önemli bulduğum şeyleri not edip *De Principatibus* (Prenslıklar Üzerine) adlı küçük bir yapıt oluşturdum; söz konusu yapıtta, bu konu hakkındaki görüşleri elimden geldiğince derinlemesine irdeliyor, prensliklerin doğası nedir, ne tür prenslikler vardır, nasıl ele geçirilirler, nasıl elde tutulurlar, nasıl yitirilirlen, bunları işliyorum... Bir prensin, özellikle de yeni bir prensin kitabı çok iyi karşılayacağı kanısındayım; bu yüzden, Yüce Giuliano’ya ithaf edeceğim.

Mektubun kalanı, yazarın içinde bulunduğu zor koşulları, özellikle para konusundaki sıkıntılarını gözler önüne serer. Machiavelli, kitap sayesinde bu sıkıntıları aşmayı, yeni Medici yönetiminde bir görev üstlenmeyi ummaktadır; ayrıca, mektubun sonunda, Medicilere karşı komplo girişimi konusunda masum olduğunu dile getirir.

Prens'in yapısı

Prens, bir ithaf mektubuyla 26 bölümden oluşur. Lorenzo de' Medici'ye hitaben yazılan İthaf Mektubu dışındaki bölümleri, dört ana kısma ayırmak mümkündür:

I.-XI. BÖLÜMLER: Bu bölümlerde prensliklerden söz edilir. Machiavelli prenslikleri dörde ayırır: *Mirasa dayalı prenslikler*, prensin miras yoluyla devraldığı prensliklerdir. *Karma prenslikler*, prensin daha önceki topraklarına eklediği yeni topraklardır. *Yeni prenslikler*, değişik yollardan elde edilebilir: kişinin kendi gücüyle, başkalarının gücüyle, suç edimleri ya da acımasızlıkla, halkın iradesiyle (sivil prenslikler). *Kilise prenslikleri*, Katolik Kilisesi'ne ait Papalık Devletleri'dir.

XII.-XIV. BÖLÜMLER: Bu bölümlerde ordu sorunu ele alınır. Machiavelli'ye göre, bütün devletlerin temelini iyi yasalar ve iyi ordular oluşturur; ayrıca, iyi orduların olmadığı yerde iyi yasalar da olamaz. Prens dört tür ordusu olabilir: *Paralı ordu*, disiplinsiz ve sadakatsizdir. *Yardımcı ordu*, bir başka prensten ödünç alınır ve paralı ordudan da kötüdür. *Karma ordu*, kısmen paralı askerlerden, kısmen prensin kendi askerlerinden oluşur ve "tümüyle yardımcı ya da tümüyle paralı ordudan çok daha iyi"dir. Ama en iyisi, prensin *öz ordu'sudur*.

XV.-XXIII. BÖLÜMLER: Bu bölümlerde, "bir prensin uyruklarına ve dostlarına karşı tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiği" ele alınır. Prense önerilenler arasında şunlar yer alır: Aşırı cömertlikten kaçınmalı; cömert davranacaksa, bu, iktidara yükselmek için ya da başkalarının kaynaklarıyla olmalıdır. Düzeni korumayı ve uyrukların bağlılığını sağlıyorsa, acımasızlığa başvurabilir. Korkulmayı sevmeye yeğlemeli, ama nefret edilmekten kaçınmalıdır. Durum öyle gerektiriyorsa, verdiği sözü tutmayabilir, ama bunun için iyi gerekçeleri olmalı; küçümsenme ve nefretten kaçınmalıdır. Saygınlık kazanmak için büyük projelere girişmeli, akıllı yardımcıları seçmeli ve dalkavuklardan uzak durmalıdır.

XXIV.-XXVI. BÖLÜMLER: İtalyan prenslerinin ordu konusundaki hatalı tutumları, halkı kendilerine düşman etmeleri ya da soyluların desteğini alamamaları yüzünden devletlerini yitirdikleri belirtilir. Talihin olumsuz etkilerini en aza indirmenin olanaklı olduğu; yalnızca talihe güvenen prensin

yıkıma uğrayacağı; tutumunu zamanın gereklerine göre ayarlayan prensin ise kurtulacağı dile getirilir. İtalya'yı yeni bir prens için elverişli kılan koşullar sıralanır. Machiavelli, son bölümde, İtalya'yı yabancıların egemenliğinden kurtarması için Lorenzo de' Medici'ye seslenir.

Prens'te siyaset, ahlak ve din

Machiavelli, Doğu'nun siyasetname ve Batı'nın "prens aynası" (*speculum principis*) geleneğinden farklı olarak, *Prens'i* soyut dinsel ya da ahlaki ideallere değil, tarihsel örneklerin değerlendirilmesine ve somut gözlemlere dayandırır. Tarihsel örneklerin önemli işlevlerinden biri, *öykünme* modelleri olmalarıdır. Machiavelli'ye göre, "insanlar hep başkalarının açtığı yollarda yürür ve eylemlerinde taklitle yol alırlar . . . sağduyulu bir kişi, her zaman büyük insanların açtığı yollardan gitmeli ve en kusursuz kişileri taklit etmeli" dir (VI. bölüm). Somut gözlemlere gelince: "Birçok kişi, kendi adına, gerçekte hiç görülmemiş ve hiç bilinmeyen cumhuriyetler ve prenslikler hayal etmiştir; kişinin nasıl yaşadığı ile nasıl yaşaması gerektiği arasında öyle büyük bir uçurum vardır ki, yapılması gereken uğruna yapılanı terk eden kişi, çok geçmeden korunmasını değil, yıkımını öğrenmiş olur; çünkü her zaman iyi bir insan olmak isteyen kişi, iyi olmayan onca insan arasında kesinlikle yıkıma uğrayacaktır" (XV. bölüm).

Bazı düşünürler, Machiavelli'nin bu tutumunu, Rönesans bilimcileriyle –doğal olgulara ilişkin geleneksel açıklamaların yerine deneysel gözlemleri geçiren Galileo gibi– aynı çizgide görür ve onu modern siyaset biliminin kurucusu kabul ederler.

Prens'te, devlet kavramı özerk ve kendine yeterli bir nitelik kazanır. Batı'nın Hıristiyan ahlakına dayalı geleneksel kavrayışından arındırılan devlet, kendi içinde bir amaç haline gelir. İtalyan edebiyat tarihçisi De Sanctis'in deyişyle: "Devletin amaçları ve araçları kendine özgüdür; bu yüzden, meşruluğu da kendine özgüdür ve bir dış gücün onayını gerektirmez. Dolayısıyla, devlet bağımsız olduğu gibi, özerktir de: O ne dindir ne ahlak ne de bilim. Devlet bütün yabancı öğelerden arınır ... kendine özgü bir amaç ve kendine özgü araçlar edinir ve böylece devlet bilimi doğmuş olur." Devlet kavramı o kadar

mutlak bir nitelik taşıır ki, *Prens*'in okuru yer yer gerek yönetenin, gerek yönetilenlerin bu kavramın varlığı için birer araç oldukları izlenimini edinir.

Bir kez devlet kavramı merkeze yerleştirildikten sonra, öteki öğeler de ona göre belirlenir. Sözelimi, Machiavelli'nin sıradan yurttaş ya da uyruk tanımı, Aristoteles'in özgür yurttaşlar tanımından çok farklıdır. Aristoteles, Yunan şehir devletinde özgür yurttaş devletinin varlığının temel nedeni olarak görürken, Machiavelli sıradan yurttaşları önemsiz, basit kişiler olarak görür; onlar, ortak bir siyasal yaşamın kurucu öğeleri olmaktan çok, prensin iradesine bağımlı bir topluluklardır.

Demek ki, yönetimin amacı, halkın esenliği değil, devletin istikrarı ve kurulu düzenin sürdürülmesidir. Gerçi Machiavelli istikrarlı bir yönetimin her zaman yurttaşların desteğine dayanması gerektiğini değişik vesilelerle belirtir, ama odak noktası, dış güçler ve işgal tehdidinin önlenmesidir. Diplomasi ve savaşa ayrıcalıklı bir işlev yüklemek, Machiavelli'nin bakış açısının ayırt edici özelliklerinden biridir.

Prens ahlaki açıdan çok eleştirilmiştir. Machiavelli geleneksel ahlak ilkeleri yerine, yeni bir laik etik önerir. Dolayısıyla, geleneksel ahlakın aykırı gördüğü şiddet ya da ahlak dışı tutum, özellikle kendine yeterli ve istikrarlı bir devletin kurulması amacıyla yönelikse, haklı görülür. Machiavelli'nin getirdiği yeni laik anlayış ile öte dünyayı temel alan eski inancın bağdaşması neredeyse olanaksızdır. Nitekim, *Prens*'te bu yeni anlayışı, eskinin "silahsız peygamberler"ine karşı "tilki ile aslan" nitelikleriyle donanmış prens temsil eder. Machiavelli, Platon'dan Aziz Tommaso'ya ve Hıristiyan hümanistlere uzanan anlayışı bir yana bırakır; sadık kullarını bir çobanın uysal bir sürüyü yönettiği gibi yöneten ideal Hıristiyan prens betimlemesi yerine, Floransa Cumhuriyeti'nin diplomatik görevlisi olarak Avrupa saraylarında gözlemlediği iktidar siyaseti dünyası üzerinde yoğunlaşır.

Amaç için her araç ya da yolun geçerli olduğu görüşü, kaynağını *Prens*'in XVIII. bölümündeki şu sözlerden alır: "İnsanların eylemlerinde, özellikle de başvurulacak bir üst mahkemenin olmadığı prenslerin eylemlerinde, sonuca bakılır. Bu yüzden, bir prens devleti ele geçirecek ve elinde tutacak şekilde hareket etsin; araçları her zaman saygıdeğer bulunacak ve

herkeşçe övülecektir.” Ne var ki, Machiavelli acımasızlığı ya da öteki kötü tutumları, kendi adlarına asla savunmaz. Bunları yalnızca devleti korumaya yönelik tutumlar olarak savunur; Machiavelli’ye göre devletin esenliği, başlı başına bir tür nihai amaçtır. Nitekim, tek amaçları güç olan, yurttaşlarını öldüren, dostlarına ihanet eden, inançsız, acımasız ya da dinsiz siyasetçileri eleştirir: “Bu yöntemler egemenlik kazandırabilir, ama şan kazandıramaz.” Güç şan getirmez, doğrulukla eşanlı da değildir. Yalnızca güçlü olan prensler, tam da amaçladıkları hedefler yüzünden, övgüye değer prenslerden ayrı tutulmuştur. Önemli bir nokta da, Machiavelli’nin özellikle alçaklıkla prensliğe yükselenlerden söz ederken, bu yöntem hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmayacağını belirtmesidir (VIII. bölüm). Burada ahlaki yön konusundaki karar okura bırakılır.

Prens’te önerilen yöntemler, genellikle “ahlaksız” olarak nitelendirilmiştir; çünkü Machiavelli’nin bazı önerileri acımasız, vahşice ya da düpedüz kötü gibidir: önceki hükümdarın ailesini öldürme, devrim ve isyanları şiddete başvurarak bastırma, vb. Eski Yunanlılar etik ile siyaset arasında yakın bir ilişki görürken Machiavelli, bu iki alanı birbirinden tamamen ayırır.

Machiavelli, *Prens*’in XI. bölümünde, kilise prensliklerinin gözlemediği tarihsel örüntülere bağımlı olmadığını belirtir; savaştan arınmış bu prensliklerde kötü yöneticilerin bulunması söz konusu değildir. Ama bu bölümdeki gözlemler acı bir alay içerir; aslında, Machiavelli Kilise’nin siyasetteki varlığına bütünüyle karşıdır (bu görüşünü *Konuşmalar*’da açıkça belirtir), kilise prensliklerini, iktidarın etkili bir biçimde pekiştirilmesinin örnekleri olarak görür; Katolik Kilisesi’nin öteki İtalyan prensliklerini denetlemesini sağlayan etmenler üzerinde durur ve bu etmenlerin, güç edinmek için öteki prenslerin kullandıklarından farklı olmadığını ortaya koyar. Kilise de, öteki prenslikler gibi, denetimi ele geçirmek için silahlı güçlerden, zenginlik birikiminden ve ustalıklı siyasal stratejiden yararlanmıştı. Machiavelli, kilise prensliklerinin kendi başlarına bir kategori oluşturduklarını belirterek söze girmiş olsa da, sonuçta bu prenslikleri de başka herhangi bir devlet gibi görür.



“İnsanın, tuzakları tanımak için tilki, kurtları korkutmak için de aslan olması gerekir.”

Niccolò Machiavelli'nin ölümünden beş yıl sonra yayımlanan eseri *Prens*, o tarihten günümüze kadar devam eden bir tartışmayı başlatmıştır. *Prens*, devlet yönetiminde amaca ulaşmak için her yolun geçerli olduğunu savunan bir elkitabı mıydı, yoksa devletin ve iktidarın gerçek doğası üstüne felsefi ve siyasal bir başyapıt mı? *Prens*, kimilerince “şeytanın kitabı” olarak nitelendi kimilerince de gerçekçi siyaset kuramının bir başyapıtı olarak. Ama kesin olan bir şey var ki, devlet yönetme sanatının en temel kaynaklarından birini oluşturdu. Yapıt, özlü anlatımı, etkileyici imgeleri ve gerek çağdaşları gerek sonraki kuşaklarca harfi harfine yorumlanan kimi özdeyişlerinin pervasızlığıyla çok daha büyük ün kazandı.

Yalnızca siyasal içeriğiyle değil, edebî üslubuyla da klasik edebiyatın ölümsüz metinleri arasına giren bu benzersiz eseri, yazar ve kitap üstüne kapsamlı bir inceleme ve açıklayıcı notlar eşliğinde sunuyoruz.

Türkiye'den 20 çağdaş fotoğrafçı Can Klasikleri'nin bu özel dizisi için 20 kitabın kapak fotoğrafını özgün yorumlarıyla hazırladı.

#siyasetbilim #hükümetmek #nefret #makyavelizm #erdem #talih #irade

Kapak fotoğrafı: Hasan Deniz



canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [canyayinlari](#)

düşünce

1098-331-976-975-07-3834-0



9 789750 738340